JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

M. POIARES MADURO

16 päivänä marraskuuta 2006 [1]

1. Käsiteltävänä oleva, Groupe Danonen (jäljempänä muutoksenhakija) tekemä valitus kohdistuu asiassa T-38/02, Groupe Danone vastaan komissio, 25.10.2005 annettua ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiota vastaan (jäljempänä valituksen kohteena oleva tuomio). [2] Tuossa asiassa oli kyse 5.12.2001 tehdystä komission päätöksestä 2003/569/EY (jäljempänä riidanalainen päätös), [3] jolla muutoksenhakijalle määrättiin sakko siitä syystä, että se oli osallistunut Belgian olutpanimoteollisuuden kartelliin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pysytti suurimmalta osin riidanalaisen päätöksen mutta alensi sakon määrää. Nyt vireillä olevassa oikeudenkäynnissä, joka koskee ainoastaan sakon määrän vahvistamista, muutoksenhakija väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut väärin tai tulkinnut virheellisesti kilpailusääntöjen uusitun rikkomisen käsitettä ja lainvastaisesti muuttanut komission soveltamaa laskutapaa.

I Muutoksenhakuasian tausta

A *Sovellettavat oikeussäännöt*

2. Asian tosiseikkojen tapahtumahetkellä EY 81 ja EY 82 artiklan toimeenpano oli toteutettu neuvoston asetuksella (ETY) N:o 17, mukaan lukien se, minkälaisia sakkoja komissio voi määrätä kilpailusääntöjen rikkomisesta. [4]

3. Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, joka

1 – Alkuperäinen kieli: portugali.

2 – Kok. 2005, s. II-0000.

3 – EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia IV/37.614/F3 PO/Interbrew ja Alken-Maes) 5.12.2001 tehty komission päätös 2003/569/EY (EUVL 2003, L 200, s. 1).

4 – Perustamissopimuksen [81] ja [82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus, joka on annettu 6.2.1962 (EYVL 1962, 13, s. 204). Riidanalainen päätös on annettu ennen perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 voimaantuloa (EYVL 2003, L 1, s. 1) ja ennen niiden uusien komission suuntaviivojen (EUVL 2006, C 210, s. 2) antamista, joita sovelletaan asetuksen N:o 1/2003 perusteella määrättävien sakkojen laskennassa.

on vähintään 1 000 ja enintään 1 000 000 [euroa] taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta:

a) rikkovat perustamissopimuksen [81] artiklan 1 kohtaa tai [82] artiklaa; taikka

b) rikkovat jotakin [asetuksen] 8 artiklan 1 kohdan nojalla määrättyä velvoitetta.

Sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto."

4. Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavissa suuntaviivoissa (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat) vahvistetaan kyseisten sakkojen laskutapa, "joka pohjautuu perusmäärään, jota korotetaan raskauttavien olosuhteiden perusteella ja alennetaan lieventävien olosuhteiden perusteella" (suuntaviivojen johdanto-osan toinen kappale).

5. Suuntaviivoissa todetaan edelleen, että "perusmäärä määritetään rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella. Ne ovat ainoat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa vahvistetut perusteet" (suuntaviivojen 1 kohta). Perusmäärää korotetaan raskauttavien olosuhteiden vallitessa, esimerkiksi kun sama yritys syyllistyy uudelleen samanlaatuiseen rikkomiseen (suuntaviivojen 2 kohta). Perusmäärää alennetaan lieventävien olosuhteiden vallitessa (suuntaviivojen 3 kohta).

6. EY 229 artiklan nojalla asetuksissa, "joita Euroopan parlamentti ja neuvosto yhdessä tämän sopimuksen nojalla antavat taikka – – neuvosto – – antaa, voidaan antaa yhteisöjen tuomioistuimelle täysi harkintavalta näissä asetuksissa säädettyjen seuraamusten osalta".

7. Tämän säännöksen mukaisesti asetuksen N:o 17 17 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Yhteisön tuomioistuimella on [EY 229] artiklassa tarkoitettu täysi harkintavalta tut-

kiessaan valitukset päätöksistä, joilla komissio on määrännyt sakon tai uhkasakon; se voi poistaa sakon tai uhkasakon taikka alentaa tai korottaa sitä."

B *Asian tosiseikat*

8. Riidanalainen päätös [5] on osoitettu muutoksenhakijalle ja Interbrew'lle, Alken-Maesille, Haachtille ja Martensille. Päätöksessä todetaan kaksi erillistä kilpailusääntöjen rikkomista: yhtäältä Belgian panimoteollisuudessa tehty monimutkainen sopimusten ja/tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuus (jäljempänä Interbrew'n ja Alken-Maesin kartelli) ja toisaalta yhdenmukaistetut menettelytavat jakelijoiden tuotemerkeillä myydyn oluen alalla.

9. Muutoksenhakija oli tosiseikkojen tapahtumahetkellä Alken-Maesin emoyhtiö. Komissio katsoi, että koska se oli osallistunut aktiivisesti Interbrew'n ja Alken-Maesin kartelliin, oli se vastuussa sekä omasta että Alken-Maesin osallistumisesta siihen. [6] Komissio katsoi sitä vastoin, ettei muutoksenhakijaa voitu syyttää sen tytäryhtiön osallistumisesta jakelijoiden tuotemerkeillä myytävää olutta koskeviin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, koska muutoksenhakija ei ollut itse osallistunut kyseiseen kartelliin. [7]

10. Riidanalaisessa päätöksessä määrätään muutoksenhakijalle 44 043 miljoonan euron suuruinen sakko sillä perusteella, että se on osallistunut Interbrew'n ja Alken-Maesin kartelliin 28.1.1993–28.1.1998. [8]

11. Sakon määrä laskettiin seuraavasti:

Rikkomisen vakavuus	25 000 000 euroa
Kesto (+ 45 %)	+ 11 250 000 euroa
Sakon perusmäärä	*= 36 250 000 euroa*

5 – Mainittu alaviitteessä 3.

6 – Riidanalaisen päätöksen 295 perustelukappale.

7 – Riidanalaisen päätöksen 331 perustelukappale.

8 – Riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artikla.

Raskauttavat olosuhteet (+ 50 %)	+ 18 125 000 euroa
Sakon määrä raskauttavat olosuhteet huomioon ottaen	*= 54 380 000 euroa*
Lieventävät olosuhteet (– 10 %)	– 5 438 000 euroa
Sakon määrä ennen alennusta lievennyksen perusteella	*= 48 940 000 euroa*
Sakon alennus (– 10 %)	– 4 894 000 euroa
Sakon määrä	*= 44 043 000 euroa*

12. Riidanalaisessa päätöksessä viitataan seuraaviin raskauttaviin olosuhteisiin: EY 81 artiklan rikkominen oli uusittu, koska muutoksenhakijan oli jo katsottu syyllistyneen vastaaviin tekoihin kaksi kertaa aikaisemmin; [9] tämän lisäksi muutoksenhakija oli pakottanut Interbrew'n yhteistyöhön uhkaamalla sitä vastatoimilla, ellei se suostuisi siihen. [10]

C *Valituksen kohteena oleva tuomio*

13. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 22.2.2002 toimittamassaan kanteessa muutoksenhakija vaati päätöksen kumoamista. Toissijaisesti muutoksenhakija vaati sakon määrän alentamista.

14. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kaikki muutoksenhakijan kanneperusteet viidettä kanneperustetta lukuun ottamatta. Siinä väitettiin siltä toteamukselta puuttuvan peruste, että painostus, jonka Danone oli kohdistanut Interbrew'hun, olisi katsottava raskauttavaksi olosuhteeksi. [11] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että vaikka Interbrew'tä oli uhkailtu, ei asiassa ollut näytetty sitä, että Interbrew oli suostunut kartellin laajennukseen tämän uhkailun tuloksena. [12] Tästä syystä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki raskauttaviin olosuhteisiin perustuvan yleisen korotuksen sakkoon 40 prosentin eikä 50 prosentin suuruisena. [13] Ensimmäisen

9 – Riidanalaisen päätöksen 314 perustelukappale.

10 – Riidanalaisen päätöksen 315 perustelukappale.

11 – Edellä alaviitteessä 2 mainittu asia Groupe Danone v. komissio.

12 – Valituksen kohteena olevan tuomion 309 ja 310 kohta.

13 – Valituksen kohteena olevan tuomion 311–313 kohta.

oikeusasteen tuomioistuin alensi muuta kuin päätöksessä sovellettua laskumenetelmää noudattaen sakon määrän 42 412 500 euroon ja hylkäsi kanteen muilta osin.

15. Muutoksenhakija haki 4.1.2006 muutosta tähän ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon.

II Valitus

16. Muutoksenhakija esittää viisi perustetta saadakseen valituksen kohteena olevan tuomion osittain kumottua. Sen väitteet koskevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen omaksumaa tulkintaa uusitun rikkomisen käsitteestä ja sitä, että sakon määrän laskutapaa on tuomiossa muutettu.

A *Valitusperusteet, joissa on kyse rikkomisen uusimisen katsomisesta raskauttavaksi olosuhteeksi*

Ensimmäinen valitusperuste: rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen (nulla poena sine lege -periaate) loukkaaminen

17. Muutoksenhakija väittää, että vahvistamalla muutoksenhakijalle määrätyn sakon korotuksen sillä perusteella, että kyseessä oli raskauttava olosuhde eli rikkomisen uusiminen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut periaatetta, jonka mukaan rikoksista ja niistä määrättävistä seuraamuksista on säädettävä lailla, ja tähän liittyvää periaatetta, jonka mukaan taannehtivasti ei voida määrätä ankarampaa seuraamusta. Muutoksenhakijan mukaan yhteisön oikeudessa ei ole selvää ja riittävästi ennakoitavissa olevaa laillista perustetta sille, että uusittu rikkomus otettaisiin huomioon raskauttavana olosuhteena. Muutoksenhakija väittää, ettei oikeusperustaa tälle ole missään tapauksessa ollut olemassa aikaisempien rikkomisten tapahtumahetkellä.

18. Valituksen kohteena olevan tuomion 351 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, ettei komissio ollut loukannut nulla poena sine lege -periaatetta katsoessaan rikkomisen uusimisen raskauttavaksi olosuhteeksi, koska on kiistatonta, että komissiolla on oikeus tehdä näin, sillä "tämä mahdollisuus mainitaan suuntaviivojen 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa ja suuntaviivojen ei voida katsoa ulottuvan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa määritellyn seuraamuksia koskevan oikeudellisen kehyksen ulkopuolelle".

19. Tästä muotoilusta voitaisiin johtaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen osittaneen suuntaviivojen 2 kohdan olleen perusteena komission toteamuksille, jotka koskivat muutoksenhakijan uusittua rikkomista. Suuntaviivoja ei kuitenkaan voida ymmärtää tällä tavoin. Niiden tehtävänä on turvata oikeusvarmuus, koska niillä vahvistetaan laskutapa, jota komissio on sitoutunut käyttämään, mutta niitä ei voida pitää sakon

määräämisen oikeusperustana. [14] Yhteisöjen tuomioistuimen on mielestäni silti hylättävä muutoksenhakijan ensimmäinen valitusperuste. [15]

20. Muutoksenhakijan esittämä väite siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut nulla poena sine lege -periaatetta siksi, ettei aikaisempien rikkomisten tapahtumahetkellä ollut voimassa sopivaa oikeudellista perustaa, perustuu virheelliseen ennakko-olettamukseen. Oikea hetki sen selvittämiseksi, onko sopivaa oikeudellista perustaa sakkojen korottamiselle rikkomisen uusimisen perusteella, on hetki, jolloin viimeinen rikkominen tapahtui – eli silloin kun rikkominen, joka johti päätökseen, jossa aikaisemmat rikkomiset otetaan huomioon raskauttavina olosuhteina, tapahtuu. Tässä yhteydessä voidaan viitata analogisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiassa Achour 29.3.2006 antamaan tuomioon, jossa kyseinen tuomioistuin katsoi, että "aikaisempien tapahtumien huomioon ottaminen pitäisi erottaa lain taannehtivan soveltamisen käsitteestä suppeasti tarkasteltuna". [16] Merkitystä on tämän vuoksi sillä, että viimeisen rikkomisen tapahtumahetkellä muutoksenhakija kykeni ennakoimaan toimiensa lailliset seuraukset ja mukauttamaan menettelytapojaan niiden mukaisesti. [17]

21. Oliko viimeisen rikkomisen tapahtumahetkellä sopiva oikeudellinen perusta sille, että rikkomisen uusimista voitiin pitää raskauttavana olosuhteena? Relevantti oikeudellinen perusta on asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta, jossa todetaan selvästi ja yksiselitteisesti, [18] että komissio voi määrätä sakon yritykselle, joka rikkoo EY 81 ja EY 82 artiklaa. Siinä säädetään lisäksi, että sakko ei saa ylittää 10:tä prosenttia yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta ja että "sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto". [19] Asetuksen 15 artiklan 2 kohta on muotoiltu tämän selkeän katon vahvistamisen jälkeen laajasti sen suhteen, minkä seikkojen perusteella sakon tarkka määrä vahvistetaan. Kilpailuoikeudellisissa asioissa voidaan kuitenkin sääntönä pitää sitä, että on kohtuullista ja ennakoitavissa, että komissio harkintavaltaansa käyttäessään katsoo rikkomisen uusimisen syventävän sen vakavuusastetta. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä on myös omaksuttu tämä näkemys.

22. Yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneesti katsonut, että "kun komissio arvioi kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta sakon suuruuden määrittämistä varten, sen on otettava huomioon kyseisen tapauksen erityisolosuhteiden lisäksi se asiayhteys, johon kilpailusääntöjen rikkominen sijoittuu, ja huolehdittava siitä, että sen toimenpiteellä on varoittava vaikutus erityisesti sellaisten kilpailusääntöjen rikkomisten osalta, jotka

14 – Yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005 (Kok. 2005, s. I-5425, 213 kohta). Ks. myös asia C-167/04 P, JCB Service v. komissio, tuomio 21.9.2006 (Kok. 2006, s. I-8933, 207–209 kohta).

15 – Vrt. asia C-30/91 P, Lestelle v. komissio, tuomio 9.6.1992 (Kok. 1992, s. I-3755, 28 kohta); asia C-93/02 P, Biret International v. neuvosto, tuomio 30.9.2003 (Kok. 2003, s. I-10497, 60 kohta) ja asia C-226/03 P, José Martí Peix v. komissio, tuomio 2.12.2004 (Kok. 2004, s. I-11421, 29 kohta).

16 – Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (suuri jaosto), Achour v. Ranska, tuomio 29.3.2006, 59 kohta; epävirallinen käännös yhteisöjen tuomioistuimessa tätä ratkaisuehdotusta varten.

17 – Ks. tältä osin em. asia Achour v. Ranska, tuomion 53 kohta.

18 – Asia 117/83, Könecke, tuomio 25.9.1984 (Kok. 1984, s. 3291, 11 kohta).

19 – Ks. julkisasiamies Geelhoedin ratkaisuehdotus asiassa C-308/04 P, SGL Carbon v. komissio, tuomio 29.6.2006 (Kok. 2006, s. I-5977, 78 kohta).

ovat erityisen haitallisia yhteisön tavoitteiden toteuttamisen kannalta". [20] Hiljattain yhteisöjen tuomioistuin on asiassa SGL Carbon antamassaan tuomiossa toistanut omaksumansa kannan lausuen seuraavaa: "Sakon perusmäärä vahvistetaan rikkomisen mukaan, kun taas kyseisen rikkomisen vakavuus määritellään useiden muiden tekijöiden perusteella, joiden osalta komissiolla on harkintavaltaa. Raskauttavien asianhaarojen huomioiminen sakon vahvistamisessa kuuluu komission tehtävään taata kilpailusääntöjen noudattaminen." [21] Yhdistetyissä asioissa Aalborg Portland ym. vastaan komissio antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi myös, että rikkomisen uusiminen on otettava huomioon tekijänä, joka vaikuttaa rikkomisen vakavuuden arviointiin. [22] Tältä osin yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö vastaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Viimeksi mainittu katsoi asiassa Enichem Anic vastaan komissio 17.12.1991 antamassaan tuomiossa, että sitä, että komissio on jo aikaisemmin todennut jonkin yrityksen rikkoneen kilpailusääntöjä ja tarpeen vaatiessa määrännyt tästä seuraamuksen, voidaan pitää raskauttavana asianhaarana tämän yrityksen osalta. [23]

23. Muutoksenhakijan väite on siis ristiriidassa niiden yhteisöjen tuomioistuimen tuomioiden kanssa, joissa se katsoi, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta on sopiva oikeudellinen perusta sille, että rikkomisen uusimisen kaltaiset raskauttavat olosuhteet otetaan huomioon.

24. Muutoksenhakijan näkemys, jonka mukaan sopivaa oikeudellista perustaa ei ollut, koska viimeisen rikkomisen tapahtumahetkellä komissio ei ollut vielä antanut sakkojen määrän laskennassa sovellettavia suuntaviivoja, ei myöskään ole vakuuttava. Näitä suuntaviivoja ei voida käyttää perustana sakon vahvistamiselle. Niissä pelkästään selvennetään sitä, millä tavoin asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on sovellettava. [24] Sillä siinäkin tapauksessa, ettei suuntaviivoja olisi vahvistettu, muutoksenhakija olisi voinut ennakoida toimiensa oikeudelliset seuraukset.

25. Komissio oli jo ennen suuntaviivojen julkaisemista ottanut joissakin päätöksissään huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen uusimisen, [25] ja näiden joukossa on myös päätös, joka oli tehty muutoksenhakijaa

20 – Yhdistetyt asiat 100/80–103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983 (Kok. 1983, s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 106 kohta). Ks. uudemmasta oikeuskäytännöstä edellä alaviitteessä 14 mainittu asia Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 240–242 kohta.

21 – Edellä alaviitteessä 19 mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomion 71 kohta.

22 – Yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, tuomio 7.1.2004 (Kok. 2004, s. I-123, 91 kohta).

23 – Asia T-6/89, Enichem Anic v. komissio, tuomio 17.12.1991 (Kok. 1991, s. II-1623, Kok. Ep. XI, s. II-1, 295 kohta). Ks. myös asia T-203/01, Michelin v. komissio, tuomio 30.9.2003 (Kok. 2003, II-4071, 293 kohta).

24 – Ks. tähän liittyen edellä alaviitteessä 14 mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 211, 213 ja 214 kohta.

25 – EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23.4.1986 tehty komission päätös 86/398/ETY (IV/31.149 – Polypropyleeni) (EYVL L 230, s. 1), 107 perustelukappale, ja EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 19.12.1990 tehty komission päätös 91/297/ETY (IV/33.133-A: Soda-ash – Solvay/ICI) (EYVL 1991, L 152, s. 1), 65 perustelukappale.

vastaan, kun se viimeistä edellisen kerran oli syyllistynyt EY 81 artiklan rikkomiseen. [26]

26. Näin ollen erityisesti edellä 22 kohdassa mainitun oikeuskäytännön vuoksi muutoksenhakija ei voi perustellusti väittää, ettei sillä ole ollut mahdollisuutta ennakoida rikkomisen uusimisen katsomista raskauttavaksi olosuhteeksi silloin, kun se syyllistyi kyseessä olevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen. [27]

Toinen valitusperuste: oikeusvarmuuden periaatteen loukkaaminen

27. Muutoksenhakija esittää toisessa valitusperusteessaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut väärin oikeusvarmuuden periaatetta, kun se ei ole halunnut ajallisesti rajata jaksoa, jonka osalta rikkomisen uusiminen voidaan ottaa huomioon. Muutoksenhakija väittää, että kaksi ensimmäistä päätöstä, joissa komissio totesi kilpailusääntöjen rikkomisen, tehtiin 1974 ja 1984 ja näistä ensin mainittu hyvin erikoisissa olosuhteissa. Muutoksenhakijan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tuomiossaan hyväksynyt sen, että rikkomisen uusiminen on pysyvästi raskauttava olosuhde, mikä on jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä voimassa olevien yhteisten yleisten oikeusperiaatteiden vastaista.

28. Tämä valitusperuste perustuu virheelliseen käsitykseen valituksen kohteena olevan tuomion sisällöstä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tuomiossaan todennut, että *koska ei* asetuksessa N:o 17 eikä suuntaviivoissa yksilöidä aikarajaa, ei oikeusvarmuuden periaatetta ole tältä osin loukattu. [28] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi toisin sanoen, että silloin kun rajattua ajanjaksoa ei ole ilmaistu, on mahdollista ennakoida, että mikä tahansa samantyyppinen kilpailusääntöjen rikkominen, johon sama yritys syyllistyy ja jonka komissio on muodollisesti menneisyydessä todennut, voi johtaa uusitun rikkomisen toteamiseen. [29]

29. Tätä on pidettävänä oikeana lähtökohtana. Oikeusvarmuuden periaate ei edellytä rikkomisen uusimisen osalta ajallisten rajojen vahvistamista. Komissiolla on tämän johdosta tietynlaajuinen valta harkintansa mukaan määritellä jakso, jonka ajalta se ottaa aikaisemmat todetut rikkomiset huomioon. Komission on kuitenkin käytettävä harkinta-

26 – EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23.7.1984 tehty komission päätös 84/388/ETY (IV/30.988 – Sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelyistä Benelux-maiden tasolasiselektorilla) (EYVL L 212, s. 13), 53 perustelukappale.

27 – Vastaavasti edellä alaviitteessä 14 mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 231 kohta. Ks. myös asia C-397/03 P, Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomio 18.5.2006 (Kok. 2006, s. I-4475, 25 kohta).

28 – Valituksen kohteena olevan tuomion 352 ja 353 kohta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittasi tähän liittyen asiaan 41/69, ACF Chemiefarma v. komissio, tuomio 15.7.1970 (Kok. 1970, s. 661, Kok. Ep. I, s. 455, 19 kohta).

29 – Uusitun rikkomisen käsitteen osalta ks. asia T-141/94, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999 (Kok. 1999, s. II-347, 617 kohta) ja edellä alaviitteessä 23 mainittu asia Michelin, tuomion 284 kohta.

valtaansa yritysten mahdollisesti pitkäkin elinikä huomioon ottaen siten, että kohtuullisesti arvioidaan se, mitkä rikkomiset ovat edelleen relevantteja ja mitkä ovat käytännössä jo tulleet merkityksettömiksi.

30. Syy siihen, miksi rikkomisen uusiminen otetaan huomioon, on se, että näin saataisiin yritykset, joka ovat osoittaneet olevansa taipuvaisia rikkomaan kilpailusääntöjä, muuttamaan toimintatapojaan. Näin ollen komission ja yhteisöjen tuomioistuinten on aikarajojen puuttuessa kussakin yksittäisessä tapauksessa arvioitava tekijät, jotka osoittavat tällaista taipumusta, kuten aika, joka on kulunut yksittäisten rikkomisten välillä.

31. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lähestyi oikeusvarmuuden periaatteeseen liittyvää kysymystä valituksen kohteena olevassa tuomiossa juuri tällä tavoin. Kyseisen tuomion 354 ja 355 kohdassa se kävi läpi huolellisesti muutoksenhakijan dokumentoidun taustan kilpailusääntöjen rikkomisesta ja totesi, että rikkomisten välillä oli kulloinkin vain suhteellisen lyhyt ajanjakso. Tämän johdosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että se, että kilpailusääntöjä on jälleen rikottu, "osoittaa, että kantajalla on taipumus olla tekemättä asianmukaisia päätelmiä siitä, että sen todetaan rikkovan yhteisön kilpailusääntöjä".

32. Sen väitteen tueksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt soveltaa aikarajaa, muutoksenhakija viittaa oikeuskäytäntöön, joka alkaa asiassa Geigy vastaan komissio annetusta tuomiosta. [30] Tässä oikeuskäytännössä vahvistetaan kuitenkin kanta, joka pikemminkin tukee kuin horjuttaa näkemystä, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuinten tehtävänä ei ole määrätä rajaa jaksolle, jolta rikkomisen uusiminen voidaan ottaa huomioon. Asiassa Geigy vastaan komissio yhteisöjen tuomioistuinta pyydettiin ratkaisemaan se, oliko komissio ylittänyt jonkin aikarajan, kun se oli antanut kulua vuosikausia ennen EY 81 artiklan rikkomisen toteamista koskevan menettelyn aloittamista. Tämäntyyppisissä tilanteissa tarve oikeusvarmuuden suojaan on erityisen selvä. Aikarajan puuttuminen merkitsee sitä, että rangaistuksen uhka täysin menneisyyteen liittyvästä menettelystä pysyy voimassa kuinka pitkälle tulevaisuuteen tahansa. Sitä paitsi ennen tuota hetkeä ei ole muodollisesti todettu, että kyseinen menettely todella täytti kilpailusääntöjen rikkomisen tunnusmerkit. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että "oikeusvarmuutta koskevasta perustavanlaatuisesta vaatimuksesta johtuu, ettei komissio voi loputtomiin viivyttää sakkojen määräämistä koskevan toimivaltansa käyttöä". [31] Yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan vahvistanut

30 – Asia 52/69, tuomio 14.7.1972 (Kok. 1972, s. 787).

31 – Edellä alaviitteessä 30 mainittu asia Geigy v. komissio, tuomion 21 kohta.

tälle minkäänlaista aikarajaa. Sen sijaan se piti parempana arvioida komission toimia asiassa vallinneiden erityisolosuhteiden kannalta,[32] aivan kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nyt valituksen kohteena olevassa tuomiossaan.

33. Muutoksenhakija väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole antanut riittävää painoarvoa sille, että vuonna 1974 tehdyssä päätöksessä ei muutoksenhakijalle määrätty rangaistusta, vaan se määrättiin pelkästään välittömästi lopettamaan kyseessä ollut kilpailusääntöjen rikkominen.[33]

34. Tämä väite on perusteeton. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on asianmukaisesti todennut, että "uusimisen kannalta ratkaiseva tekijä ei ole aikaisempi seuraamuksen määrääminen vaan se, että kilpailusääntöjä rikkoneen on aikaisemmin todettu syyllistyneen rikkomiseen".[34] Pelkästään se, että komissio ei määrää seuraamusta, kun se toteaa rikkomisen tapahtuneen, ei luo perusteltua luottamusta siihen, että rikkomus aina tämän jälkeen sivuutetaan.

35. Näistä syistä ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää muutoksenhakijan toisen valitusperusteen.

Kolmas valitusperuste: perusteluvirhe

36. Muutoksenhakijan kolmannessa valitusperusteessa väitetään, että valituksen kohteena olevaa tuomiota rasittaa virhe, joka johtuu perusteluiden ristiriitaisuudesta sen osalta, millä tavoin rikkomisen uusiminen ja tarve taata se, että sakko on riittävä pelote, liittyvät toisiinsa. Muutoksenhakijan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo yhdessä kohdassa tuomiotaan arvioidessaan rikkomisen vakavuutta, seuraamuksen pelotevaikutusta ja uusimista, että nämä on erotettava toisistaan, kun taas jäljempänä samassa tuomiossa se katsoo, että uusiminen oikeuttaa korottamaan sakon määrää pelotetarpeen vuoksi.

37. Valituksen kohteena olevassa tuomiossa ei kuitenkaan mielestäni ole tällaista ristirii-

32 – Edellä alaviitteessä 30 mainittu asia Geigy v. komissio, tuomion 21 kohta. Ks. myös asia C-298/00 P, Italia v. komissio, tuomio 29.4.2004 (Kok. 2004, s. I-4087, 89–92 kohta); asia C-372/97, Italia v. komissio, tuomio 29.4.2004 (Kok. 2004, s. I-3679, 116–119 kohta; ETY:n perustamissopimuksen nojalla myönnetyn tuen takaisinperimistä koskeva asia); yhdistetyt asiat C-74/00 P ja C-75/00 P, Falck ja Acciaierie di Bolzano v. komissio, tuomio 24.9.2002 (Kok. 2002, s. I-7869, 140 kohta; EHTY:n perustamissopimuksen nojalla myönnetyn tuen takaisinperimistä koskeva asia). Esimerkkejä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä: asia T-109/01, Fleuren Compost v. komissio, tuomio 14.1.2004 (Kok. 2004, s. II-127, 145 kohta; perustamissopimuksen nojalla myönnetyn tuen takaisinperimistä koskeva asia); asia T-307/01, François v. komissio, tuomio 10.6.2004 (Kok. 2004, s. II-1669, 46 kohta; asia koski henkilöstösääntöjen mukaisen kurinpitomenettelyn vireillepanoa) ja yhdistetyt asiat T-22/02 ja T-23/02, Sumitomo Chemical ja Sumika Fine Chemicals v. komissio, tuomio 6.10.2005 (Kok. 2005, s. II-0000, 87 kohta; asia koski komission toimivaltaa määrätä sakko kilpailusääntöjen rikkomisesta).

33 – ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 15.5.1974 tehty komission päätös 74/292/ETY (IV/400 – lasiastioiden valmistajien sopimukset) (EYVL L 160, s. 1).

34 – Valituksen kohteena olevan tuomion 363 kohta.

taa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että komissio oli lainmukaisesti ottanut huomioon eri tekijöitä, kuten rikkomisen uusimisen, olosuhteina, jotka osoittavat rikkomisen vakavuutta, määrätäkseen sakon, jolla on riittävä pelotevaikutus. Ehdotan siis, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää muutoksenhakijan kolmannen valitusperusteen.

B *Sakon laskutapaa koskevat valitusperusteet*

38. Neljäs ja viides valitusperuste koskevat sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut laskutapaa, joka ei ollut niin suotuisa kuin se, jota oli käytetty riidanalaisessa päätöksessä. Komissio oli määrännyt 44 043 000 euron suuruisen sakon. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että Interbrew'hun kohdistetut uhkaukset oli komission päätöksessä otettu raskauttavana olosuhteena huomioon virheellisesti, ja se vahvisti sakon korotuksen raskauttavien olosuhteiden perusteella 40 prosentin eikä 50 prosentin suuruiseksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvisti sitten sakon kokonaismääräksi 42 412 500 euroa käyttämällä muuta kuin komission käyttämää laskutapaa.

39. Valituksen kohteena olevalla tuomiolla alennettiin näin sakon kokonaismäärää 1 630 050 eurolla. Alennus olisi kuitenkin ollut 2 935 500 euroa, jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi käyttänyt samaa laskutapaa kuin komissio.

40. Muutoksenhakijan neljännessä valitusperusteessa väitetään, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ylitti EY 229 artiklaan ja asetuksen N:o 17 17 artiklaan perustuvan tuomiovaltansa rajat. Toissijaisesti muutoksenhakija esittää viidennen valitusperusteen, joka koskee puolustautumisoikeuksien ja taannehtivuuden kiellon loukkaamista. Valitusperusteet liittyvät läheisesti toisiinsa, mutta niitä käsitellään seuraavassa kumpaakin vuorollaan.

Neljäs valitusperuste: ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ylittänyt tuomiovaltansa rajat

41. Muutoksenhakija väittää, ettei EY 230 eikä EY 229 artiklassa yhdessä asetuksen N:o 17 17 artiklan kanssa sallita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen muuttaa komission laskentatapaa. Muutoksenhakijan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ratkaissut asian ultra vires eli vailla EY 230 artiklassa tarkoitettua toimivaltaa ja lausunut kanteen ulkopuolelta (ultra petita) EY 229 artiklassa määritellyn tuomiovaltansa vastaisesti.

42. Komissio väittää, että tämä valitusperuste on jätettävä tutkimatta. Komission

mukaan muutoksenhakija haluaa, että yhteisöjen tuomioistuimen arviolla sakon määrästä korvataan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittama arvio. Komissio toteaa, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on EY 229 artiklassa tarkoitettua täyttä tuomiovaltaansa käyttäen vahvistanut sakon määrän, "yhteisöjen tuomioistuimen asiana ei ole korvata kohtuullisuussyistä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harkintaa omallaan, kun se käsittelee oikeuskysymyksiä valituksen yhteydessä". [35]

43. On mahdotonta yhtyä komission näkemykseen siitä, miten valitusperuste on luonnehdittava. Muutoksenhakija esittää oikeuskysymyksen, joka koskee ensimmäisen oikeusasteen tuomiovallan rajoja sakkojen määräämisen alalla. Valitusperuste on näin ollen tutkittava.

44. Muutoksenhakijan väite, jonka mukaan EY 230 artiklassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle ei ole annettu niin laajaa tuomiovaltaa, että se voisi muuttaa laskuperusteen, ei kuitenkaan ole merkityksellinen. Vahvistaessaan uuden sakon määrän ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei käyttänyt EY 230 artiklassa vaan EY 229 artiklassa ja asetuksen N:o 17 17 artiklassa tarkoitettua tuomiovaltaa. Näin huomio onkin kiinnitettävä muutoksenhakijan väitteeseen, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ratkaisi asian kanteen ulkopuolelta, kun se korvasi komission laskutavan omallaan.

45. Asetuksen N:o 17 17 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimilla "on [EY 229] artiklassa tarkoitettu täysi harkintavalta tutkiessaan valitukset päätöksistä, joilla komissio on määrännyt sakon tai uhkasakon; se voi poistaa sakon tai uhkasakon taikka alentaa tai korottaa sitä". Yhteisöjen tuomioistuinten tuomiovallan ominaispiirteenä on tämän artiklan mukaan se, että se antaa niille mahdollisuuden sekä tutkia seuraamuksen lainmukaisuus että muuttaa seuraamusta silloinkin, kun komission syyksi ei ole luettavissa virhettä asian tosiseikoissa tai lainsoveltamisessa. [36]

46. Non ultra petita -sääntö vaikuttaa siten, että tuomioistuimet voivat käyttää tuomiovaltaansa vain niin laajalti, kuin asia on muodollisesti saatettu niiden käsiteltäväksi oikeudenkäynnin asianosaisen toimesta. Nyt esillä olevassa asiassa kyse on siitä, miten tämä sääntö toimii yhdessä EY 229 artiklassa tarkoitetun täyden tuomiovallan käsitteen kanssa.

35 – Edellä alaviitteessä 14 mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 245 ja 246 kohta. Ks. myös esim. asia C-320/92 P, Finsider v. komissio, tuomio 15.12.1994 (Kok. 1994, s. I-5697, 46 kohta).

36 – Ks. tähän liittyen yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij (LVM) ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002 (Kok. 2002, s. I-8375, 692 kohta). Ks. myös *Commentaire Mégret* (1993), osa 10, s. 94 ja vastakkainen kanta suppeamman näkemyksen puolesta, jonka julkisasiamies Warner omaksui yhdistetyissä asioissa 32/78 ja 36/78–82/78, BMW ym. v. komissio, tuomio 12.7.1979 (Kok. 1979, s. 2435, s. 2494).

47. Yksityisoikeudessa, josta non ultra petite -sääntö on peräisin, tällä säännöllä rajoitetaan lainkäyttöelinten valtaa oikeudenkäynnin asianosaisten määräysvallan ja oikeusvarmuuden turvaamiseksi.[37] Tämä pitää olennaisilta osin paikkansa myös hallintooikeuden alalla. Tällä säännöllä on nyt tätä taustaa vasten välitön merkitys lainkäyttö- ja hallintoviranomaisten välisessä suhteessa, koska viimeksi mainitut ovat välttämättä osallisina lainkäyttömenettelyssä.

48. Täyden tuomiovallan käsite koskee juuri sitä, millä tavoin rajataan toisaalta lainkäyttöviranomaisen ja toisaalta hallintoviranomaisen toimivalta. EY 229 artiklan ja asetuksen N:o 17 17 artiklassa yhteisöjen tuomioistuimille annetaan mahdollisuus korvata hallintoviranomaisen tekemä arvio omallaan ja näin tehdä ratkaisu komission sijasta. Tämä on selvä poikkeus, vaikkakin vain rajoitetulla alalla, yhteisöjen lainkäyttöelinten tavanomaisesta asemasta.[38]

49. Näin ollen non ultra petite -säännöllä on lainkäyttövaltaa rajoittavana periaatteena oikeassa merkityksessään tällä alalla ainoastaan suppea merkitys. Se merkitsee oikeastaan vain sitä, että yhteisöjen tuomioistuimet eivät saa käyttää täyttä tuomiovaltaansa ilman, että sakkoa koskeva asia on saatettu niiden käsiteltäväksi. Sen jälkeen, kun sakon määrä on saatettu uudelleen käsiteltäväksi, EY 229 artiklaan perustuva tuomiovalta on täysi siinä merkityksessä, että sitä voidaan käyttää sekä sakon määrän alentamiseen tai

37 – Yhteisöjen tuomioistuin totesi yhdistetyissä asioissa van Schijndel ja van Veen antamassaan tuomiossa seuraavaa: "Tämä rajoitus perustuu periaatteeseen, jonka mukaan aloitteen tekeminen oikeudenkäynnissä on asianosaisten tehtävä, eikä tuomioistuin voi toimia viran puolesta kuin poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa yleinen etu edellyttää sen toimenpiteitä. Periaate ilmentää suurimmassa osassa jäsenvaltioita noudatettuja käsityksiä valtion ja yksilön välisistä suhteista, ja sillä suojataan puolustuksen oikeuksia ja turvataan menettelyn moitteeton kulku erityisesti välttämällä uusien perusteiden harkintaan liittyvät viiveet" (yhdistetyt asiat C-430/93 ja C-431/93, van Schijndel ja van Veen, tuomio 14.12.1995, Kok. 1995, s. I-4705, 20 ja 21 kohta). Kuten edellä lainattu tuomio kuvastaa, non ultra petita -sääntö merkitsee sitä, etteivät tuomioistuimet voi tavallisesti esittää väitteitä omasta aloitteestaan ja että tietyn menettelyvaiheen jälkeen kantaja ei voi esittää muita väitteitä tai vedota muihin tosiseikkoihin kuin niihin, joihin sen kanne on perustunut. Ks. myös julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus asiassa C-210/98 P, Salzgitter v. komissio, tuomio 13.7.2000 (Kok. 2000, s. I-5843, 129–143 kohta), sen periaatteen osalta, että yhteisöjen tuomioistuin ei voi hyväksyä valitusperusteita, joihin asianosaiset eivät ole vedonneet, ja tähän liittyvää poikkeusta asioissa, joissa on kyse oikeusjärjestyksen perusteista.

38 – Ks. asetuksen N:o 17 17 artiklan lisäksi Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen 79 artiklan 3 kohdan täytäntöönpanosta syrjinnän poistamiseksi kuljetusmaksuista ja -ehdoista 27.6.1960 annetun neuvoston asetuksen N:o 11 (EYVL 52, s. 1121–1126) 25 artikla; kilpailusääntöjen soveltamisesta rautatie-, maantie- ja sisävesiliikenteeseen 19.7.1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1017/68 24 artikla; perustamissopimuksen [81] ja [82] artiklan yksityiskohtaisesta soveltamisesta meriliikenteeseen 22.12.1986 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4056/86 (EYVL L 378, s. 4) 21 artikla; kilpailusääntöjen soveltamisesta ilmaliikennealan yrityksiin 14.12.1987 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 3975/87 (EYVL L 374, s. 1) 14 artikla; tietokonepohjaisten paikanvarausjärjestelmien käyttöä koskevista käyttäytymissäännöistä 24.7.1989 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2299/89 (EVYL L 220, s. 1) 17 artikla ja yrityskeskittymien valvonnasta 21.12.1989 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4064/89 (EYVL L 395, s. 1) 16 artikla.

sen korottamiseen.[39] Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi soveltaa eri laskutapaa vahvistaessaan sakon määrän uudelleen, vaikka tämä tapa ei olisikaan yhtä suotuisa kyseessä olevan yrityksen kannalta.

50. Tästä seuraa, että yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi hylätä muutoksenhakijan neljäs valitusperuste.

51. Tässä yhteydessä on kuitenkin painotettava, ettei tarkoituksena ole esittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella olisi rajoittamaton tuomiovalta EY 229 artiklan ja asetuksen N:o 17 17 artiklan nojalla, ja siirryttävä näin käsittelemään muutoksenhakijan viidettä valitusperustetta.

Viides valitusperuste: puolustautumisoikeuksien ja taannehtivuuden kiellon periaatteen loukkaaminen

52. Viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista. Muutoksenhakija väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt tuoda aikomuksensa muuttaa laskentatapaa osapuolten tietoon ja käsiteltäväksi suullisessa käsittelyssä. Se ei antanut muutoksenhakijalle mahdollisuutta lausua asiasta ja loukkasi näin yhteisön yleistä oikeusperiaatetta.

53. Yhteisöjen tuomioistuimia sitovat kuitenkin tämän täyden tuomiovallan käytössä samat oikeudelliset vaatimukset kuin ne, joita sovelletaan komissioon sen määrätessä seuraamuksia. Näitä vaatimuksia ovat perusteluvelvollisuus, yhdenvertaisen kohtelun periaate,[40] oikeusvarmuuden periaate[41] ja oikeus tulla kuulluksi.[42]

54. Tältä osin on pidettävä mielessä, että komission vallasta tehdä päätös, jolla määrätään sakko, on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännössä perustellusti todettu, että oikeus tulla kuulluksi "on yhteisön oikeuden perusperiaate, jota on noudatettava kaikissa sellaisissa – myös

39 – Sama kanta on omaksuttu julkisasiamies VerLoren van Themaatin ratkaisuehdotuksessa yhdistetyissä asioissa 240/82–242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ja 269/82, Stichting Sigarettenindustrie v. komissio, tuomio 10.12.1985 (Kok. 1985, s. 3831, s. 3851). Huomattakoon kuitenkin, että asiassa 8/56, ALMA, antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi seuraavaa: "Silloinkin kun asiassa ei ole esitetty tätä koskevaa muodollista vaatimusta, yhteisöjen tuomioistuin voi alentaa kohtuuttoman sakon määrää, koska tämä ei johda ultra petita -ratkaisuun, vaan ainoastaan kanteen hyväksymiseen osittain" (Kok. 1957, s. 95, s. 100). Vastakohtaispäätelmin tämä voisi johtaa tulkintaan, jonka mukaan CFI ei voi *korottaa* sakkoa, jos *muodollisesti* ei ole vaadittu sakon käsittelemistä uudelleen (eli sen alentamisen tai korottamisen uudelleenkäsittelyä). Vastakohtaispäätelmiin on kuitenkin suhtauduttava erittäin varauksellisesti, kuten yhteisöjen tuomioistuin selkeästi totesi asiassa 8/55, Fédération Charbonnière de Belgique v. korkea viranomainen, 29.11.1956 antamassaan tuomiossa (Kok. 1955, s. 245, s. 300, Kok. Ep. I, s. 1).

40 – Edellä alaviitteessä 36 mainitut yhdistetyt asiat Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 617 kohta.

41 – Ks. esim. asia 326/85, Alankomaat v. komissio, tuomio 15.12.1987 (Kok. 1987, s. 5091, 24 kohta).

42 – Asia 85/76, Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomio 13.2.1979 (Kok. 1979, s. 461, Kok. Ep. IV, s. 341, 11 kohta) ja edellä alaviitteessä 20 mainitut yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 10 kohta). Ks. myös asetuksen N:o 17 19 artikla ja asetuksen N:o 1/2003 27 artikla.

hallinnollisissa – menettelyissä, joissa voidaan määrätä seuraamuksia". [43]

55. Samasta syystä yhteisöjen tuomioistuinten on kunnioitettava tätä oikeutta täyttä tuomiovaltaansa käyttäessään. Tätä kantaa tukee julkisasiamies VerLoren van Themaatin asiassa Stichting Sigarettenindustrie vastaan komissio esittämä ratkaisuehdotus. [44] Tuossa tapauksessa julkisasiamies katsoi, ettei komissio ollut kyennyt saamaan riittävää selvitystä asianomaisten syyllisyyden asteesta eikä ottamaan tätä huomioon. Tämän johdosta komissio oli laskenut sakon määrän julkisasiamiehen näkemyksen mukaan liian pieneksi. Hän toteaa ratkaisuehdotuksessaan tämän jälkeen seuraavaa:

"Asetuksen N:o 17 17 artiklan nojalla – – yhteisöjen tuomioistuimella saattaa olla mahdollisuus korottaa omasta aloitteestaan tietyille yrityksille määrättyjä sakkoja. En kuitenkaan esitä, että yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi käyttää tätä mahdollisuutta nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa – – Tilanteessa, jossa tämän mahdollisuuden käyttö tulee kysymykseen, olisi minun käsitykseni mukaan syytä kiinnittää asianosaisten huomio tähän ilmoittamalla kirjallisesti riittävän ajoissa sen olemassaolosta ja samalla tarpeen vaatiessa pyytää komissiota esittämään tarvittavat tiedot sen käyttämiselle ja antaa asian vireille saattaneelle osapuolelle mahdollisuus esittää kirjallisia huomautuksia ennen suullisen käsittelyn alkua." [45]

56. Julkisasiamiehen puoltama näkemys perustuu siihen aivan asianmukaiseen huoleen, ettei täyden tuomiovallan käyttäminen saa johtaa sellaisten tosiseikkojen tai arviointiperusteiden tarkasteluun, joita asianosaisilla ei ole ollut todellisuudessa mahdollisuus kiistää. Tämä huoli on yhtä lailla perusteltu kun kyse on laskutavan muuttamisesta, kun tämä muutos on epäedullinen asianomaiselle yritykselle, niin kuin nyt esillä olevassa asiassa. Yhteisöjen tuomioistuinten asetuksen N:o 17 17 artiklaan perustuva tuomiovalta on erittäin laaja, ja tällaisella muutoksella hyvin huomattavat taloudelliset seuraukset, minkä vuoksi on olennaisen tärkeää, että ne käyttävät täyttä tuomiovaltaansa huolehtien erityisen tarkasti siitä, että muutoksenhakijan oikeutta tulla kuulluksi noudatetaan.

57. Esimerkkituomiona tästä mainittakoon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio asiassa Cheil Jedang vastaan komissio. [46] Komissio oli aivan kuten esillä olevassa asiassa soveltanut laskutapaa, joka oli erilainen kuin se, joka vahvistetaan suuntaviivoissa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että suuntaviivoissa kuvattu laskutapa oli sopivampi [47] ja sovelsi näin sitä

43 – Yhdistetyt asiat T-5/00 ja T-6/00, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. komissio, tuomio 16.12.2003 (Kok. 2003, s. II-5761, 32 kohta). Ks. myös asia T-31/99, ABB Asea Brown Boveri v. komissio, tuomio 20.3.2002 (Kok. 2002, s. II-1881, 53 kohta); asia T-11/89, Shell International Chemical Company v. komissio, tuomio 10.3.1992 (Kok. 1992, s. II-757, Kok. Ep. XII, s. II-49, 39 kohta) ja asia T-450/93, Lisrestal ym. v. komissio, tuomio 6.12.1994 (Kok. 1994, s. II-1177, 42 kohta). Ks. lisäksi edellä alaviitteessä 42 mainittu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö.

44 – Mainittu edellä alaviitteessä 39.

45 – Ibid., s. 3851.

46 – Asia T-220/00, tuomio 9.7.2003 (Kok. 2003, s. II-2473).

47 – Ibid., tuomion 229 kohta.

täyden tuomiovaltansa nojalla.[48] Asiassa Cheil Jedang annettu tuomio osoittaa kuitenkin selvästi, että se teki näin vasta sen jälkeen kun muutoksenhakijalla oli ollut mahdollisuus esittää näkemyksensä asiasta. Tuomiossa todetaan seuraavaa:

"225. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on komissiolle 7.2.2002 tiedoksi annetussa kirjallisessa kysymyksessä kehottanut komissiota muun muassa täsmentämään sakkojen määrää koskevaa laskentamenetelmäänsä ja perustelemaan sitä.

226. Komissio on 27.2.2002 päivätyssä vastauksessaan todennut, että oikea tapa laskea korotukset ja alennukset raskauttavien ja lieventävien olosuhteiden perusteella on soveltaa prosenttilukua sakon perusmäärään. Se on myös myöntänyt, ettei se ole päätöksessä noudattanut tätä laskentamenetelmää johdonmukaisesti – –.

227. Kantaja ei ole istunnossa esittänyt huomautuksia sakkojen määrän laskentamenetelmästä, jonka komissio on kuvannut 27.2.2002 päivätyssä kirjeessään."

48 – Ibid., tuomion 230 kohta.

58. Nyt valituksen kohteena olevassa tuomiossa ei sitä vastoin missään mainita kirjallisia kysymyksiä, jotka koskisivat sakon laskutapaa. Siinä ei myöskään viitata tätä koskevaan näkemysten vaihtoon muutoksenhakijaa kuultaessa. Näin ollen ei yhteisöjen tuomioistuin voi katsoa valitusasiaa ratkaistessaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyssä oikeudenkäynnissä on noudatettu muutoksenhakijan oikeutta tulla kuulluksi.

59. Näin ollen katson, että viides valitusperuste on perusteltu ja että yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi kumota valituksen kohteena oleva tuomio siltä osin kuin siinä vahvistetaan sakon määräksi 42 412 500 euroa.

C Riidanalaisen tuomion kumoaminen sakon määrän vahvistamisen osalta ja tämän seuraukset

60. Yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan mukaan yhteisöjen tuomioistuin voi itse ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen. Koska muutoksenhakijan väitteet ja niiden perustelut sakon määrän osalta on kuultu, yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi käyttää tätä mahdollisuutta ja ratkaista asia EY 229 artiklaan ja asetuksen N:o 17 17 artiklaan perustuvan tuomiovaltansa nojalla.

61. Muutoksenhakija on vaatinut, että sakon määrä alennetaan 41 110 000 euroon, mikä on juuri se määrä, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi vahvistanut, jos se olisi soveltanut samaa laskutapaa kuin komissio.

62. Tämän vaatimuksen yhteydessä on huomattava, että valituksen kohteena olevassa tuomiossaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sovelsi sakkojen määrän laskennasta annetuissa suuntaviivoissa vahvistettua laskutapaa. Muutoksenhakija ei ole kiistänyt tämän laskutavan sopivuutta sinänsä, vaan se on väittänyt, että sen soveltaminen johtaa esillä olevassa asiassa taannehtivuuden kiellon periaatteen loukkaamiseen.

63. Muutoksenhakijan kantaan ei voida yhtyä. Yhteisöjen tuomioistuin tutki huolellisesti suuntaviivojen taannehtivaan soveltamiseen liittyviä kysymyksiä yhdistetyissä asioissa Dansk Rørindustri ym. vastaan komissio [49] ja asiassa Archer Daniels Midland [50] antamissaan tuomioissa. Se tuli siihen lopputulokseen, että "– – suuntaviivat ja erityisesti niiden sisältämä sakkojen uusi laskentatapa – jos oletetaan, että niillä korotettiin määrättäviä sakkoj[a], – olivat kohtuullisesti valittajien kaltaisten yritysten ennakoitavissa kyseessä olevien rikkomisten toteuttamishetkellä". [51] Näin ollen komissio ei soveltaessaan suuntaviivoja rikkomisiin, jotka yhdistetyissä asioissa Dansk Rørindustri ym. vastaan komissio olivat tapahtuneet 1990-luvulla, ollut rikkonut taannehtivuuden kieltoa. [52] Suuntaviivoissa vahvistetun laskutavan soveltaminen ei näin myöskään esillä olevassa asiassa loukkaisi tätä periaatetta.

64. Ehdotan näin ollen, että yhteisöjen tuomioistuin soveltaa suuntaviivoissa vahvistettua laskutapaa ja vahvistaa sakon määräksi kaikki tapauksessa vallitsevat olosuhteet huomioon ottaen 42 412 500 euroa.

III Oikeudenkäyntikulut

65. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 3 kohdan mukaan – jota sovelletaan työjärjestyksen 118 artiklan nojalla muutoksenhakumenettelyyn – yhteisöjen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi. Koska yksi komission väite ja muut muutoksenhakijan väitteet on hylätty, muutoksenhakija on velvoitettava vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja maksamaan kolme neljäsosaa komissiolle aiheutuneista kuluista.

49 – Edellä alaviitteessä 14 mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, erityisesti tuomion 173 ja 219–232 kohta.

50 – Mainittu edellä alaviitteessä 27. Ks. tuomion 20–26 kohta.

51 – Edellä alaviitteessä 14 mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 231 kohta. Ks. myös edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Archer Daniels Midland, tuomion 25 kohta.

52 – Edellä alaviitteessä 14 mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 232 kohta ja edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Archer Daniels Midland, tuomion 25 kohta.

IV Ratkaisuehdotus

66. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

1) kumoaa asiassa T-38/02, Groupe Danone vastaan komissio, 25.10.2005 annetun tuomion tuomiolauselman 1 kohdan

2) vahvistaa muutoksenhakijalle määrättävän sakon määräksi 42 412 500 euroa

3) hylkää valituksen muilta osin

4) velvoittaa muutoksenhakijan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja maksamaan kolme neljäsosaa komissiolle aiheutuneista kuluista.